

Γιατί είναι παραπλανητική η εναρμόνιση των ευαγγελικών διηγήσεων

Εισαγωγή

Η εναρμόνιση των ευαγγελικών διηγήσεων, που επιχειρείται από εκείνους που προσπαθούν να δείξουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές, είναι προβληματική, τόσο στην «λογική» της όσο και στο τελικό αποτέλεσμα. Σε αυτό το άρθρο, θα εξετάσουμε αυτούς τους λόγους και σε δεύτερο που θα ακολουθήσει θα τα εξετάσουμε στην πράξη. Η κεντρική σκέψη των σύγχρονων απολογητών είναι ότι οι ευαγγελικές διηγήσεις δεν είναι πλήρεις, δεν αποτελούν ιστοριογραφία, συνεπώς δεν πρέπει να περιμένουμε ακριβή έκθεση των γεγονότων, εφόσον οι συγγραφείς τους δεν αποσκοπούσαν σε αυτό. Οι όποιες διαφορές, πάντα κατά τους απολογητές, δεν οφείλονται σε διαφορετικές περιγραφές της ουσίας των γεγονότων, αλλά είτε σε παραλείψεις των συγγραφέων επειδή θεωρούν κάποια πράγματα ήδη γνωστά και είναι για τους συγκεκριμένους συγγραφείς μικρότερης σημασίας. Επίσης, θεωρούν ως δεδομένο ότι τα ευαγγέλια είναι γραμμένα είτε από τον κύκλο των δώδεκα (Ματθαίος, Ιωάννης), είτε από ανθρώπους που σχετίζονται με τους δώδεκα (Μάρκος, Λουκάς). Τα αντιμετωπίζουν σαν να πρόκειται για μία ενότητα στα βασικά και ουσιώδη, με ελάχιστες διαφορές στις λεπτομέρειες, που όμως δεν αλλάζουν την ουσία των γεγονότων. Είναι όμως έτσι τα πράγματα;

Βασικά στοιχεία για τα ευαγγέλια, κατά τους πρώτους τρεις αιώνες

α) Τα ευαγγέλια **δεν** είναι σύγχρονα των γεγονότων που περιγράφουν. Με βάση αυτά που διδάσκονται επίσημα στα πανεπιστήμια όλου του κόσμου, το πρώτο ευαγγέλιο είναι γραμμένο μεταξύ 65-70, το «Κατά Ματθαίον» και «Κατά Λουκάν» μεταξύ 75-85 και το «Κατά Ιωάννην» μεταξύ 90-95. Αν και είναι εξαιρετικά δύσκολο να προσδιοριστεί η ακριβής χρονολογία συγγραφής τους, δεν αποκλείεται να είναι γραμμένα αρκετά χρόνια αργότερα. Με την πλέον συντηρητική εκδοχή, η απόσταση μεταξύ γεγονότος και καταγραφής του γεγονότος, κυμαίνεται από 35 έως 65 χρόνια. **Απόλυτα λογικό φαινόμενο η ύπαρξη αντιφάσεων** και παράλογος ο ισχυρισμός ότι μπορεί να κρατηθούν φρέσκα στην μνήμη όλα αυτά. Ωστόσο, αυτό που μας κάνει εντύπωση είναι γιατί να αργήσουν τόσο πολύ να καταγράψουν αυτά τα τόσο σημαντικά γεγονότα. Αν υπήρχαν προηγουμένως άλλα

κείμενα, γιατί δεν φρόντισαν να διατηρηθούν;

β) Ενώ υποτίθεται ότι γράφτηκαν από αυτόπτες (Ματθαίος, Ιωάννης), ο «Ματθαίος» περιγράφει την κλήση του από τον Ιησού **στο τρίτο ενικό** (Κατά Ματθαίον, 9: 9). «Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν **εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον **Ματθαῖον λεγόμενον**** καὶ λέγει **αὐτῷ** Ἄκολούθει μοι καὶ **ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ**». Ο δε «Ιωάννης» δεν θα μπορούσε να γράψει το «Κατά Ιωάννην», καθώς ήταν «αγράμματος». «**Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου καὶ καταλαβόμενοι ὅτι **ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται [...]****» (Πράξεις, 4: 13).

Το «Κατά Ιωάννην» ευαγγέλιο, θεωρείται το θεολογικότερο ευαγγέλιο. Εκτός από αυτό, είναι κοινώς αποδεκτό ότι μεταξύ των συνοπτικών, υπάρχει εξάρτηση στα κείμενά τους. Το εύλογο ερώτημα είναι **γιατί ο αυτόπτης «Ματθαίος» να εξαρτά τις διηγήσεις του από τον μη αυτόπτη «Μάρκο»**. Ή, γιατί να αναφέρουν και οι τρεις συνοπτικοί την «μεταμόρφωση» -που δεν ήταν μπροστά, αλλά ο «Ιωάννης» που ήταν μπροστά, να μην αναφέρει τίποτα.

γ) Στην πραγματικότητα, δεν ξέρουμε ποιοι έγραψαν τα ευαγγέλια. Αυτά παραδόθηκαν **ανώνυμα** και αργότερα μπήκαν οι επιγραφές «Κατά Μάρκον» κ.ο.κ., από τους αντιγραφείς. Η πρώτη μαρτυρία που συνδέει τα συγκεκριμένα ονόματα που γνωρίζουμε σήμερα, με τα ευαγγέλια, γίνεται από τον Ειρηναίο της Λυών, 100 με 110 χρόνια μετά την εμφάνισή τους. Όλες οι προηγούμενες σχετικές αναφορές που βρίσκουμε είτε στον Ιουστίνο, είτε στον Αριστείδη, είτε στον Ιγνάτιο , είτε στις «Διδαχές των Αποστόλων» (όλα αυτά κυμαίνονται μεταξύ 100-150), αναφέρονται είτε σε «ευαγγέλιο», είτε σε «ευαγγελική αγία γραφή», είτε σε «απομνημονεύματα των αποστόλων» που λέγονται «ευαγγέλια», χωρίς να αναφέρεται ο συγγραφέας τους. Ο Ειρηναίος υποστηρίζει ότι τέσσερα πρέπει να θεωρούνται τα αυθεντικά ευαγγέλια, διότι τέσσερις είναι και οι μορφές των Χερουβείμ. Όσο άσχετη και αν είναι αυτή η συσχέτιση, ο Ειρηναίος την χρησιμοποιεί περί το 185 στο σύγγραμμά του «Έλεγχος της ψευδωνύμου γνώσεως», όταν στρέφεται κατά των υπόλοιπων χριστιανικών ομάδων, εν ονόματι των πρωτο-ορθοδόξων.

«*Οποία ουν η πραγματεία του Υιού του Θεού, τοιαύτη και των ζώων η μορφή, και οποία η των ζώων μορφήν, τοιούτος και ο χαρακτήρ του Ευαγγελίου. **Τετράμορφα γαρ τα ζώα, τετράμορφον και το Ευαγγέλιον**, και η πραγματεία του Κυρίου» (**Έλεγχος και ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως, ΒΕΠΕΣ τ. 5,***

σ. 146).

Στο ίδιο σύγγραμμα, γίνεται και η συσχέτιση ευαγγελίου και συγγραφέα για πρώτη φορά.

δ) Το πρόβλημα δεν αφορά μόνο την απόδοση των ευαγγελίων σε συγκεκριμένα πρόσωπα, αλλά και **το ίδιο το περιεχόμενό τους**. Για παράδειγμα, έχουμε δύο μαρτυρίες που προέρχονται από ανεξάρτητες πηγές. Μία μη χριστιανική και μία χριστιανική. Τόσο ο Κέλσος στον «**Αληθή λόγο**» του, όσο και ο Ωριγένης στα «**σχόλια εις το κατά Ματθαίον**», αναφέρονται σε **σκόπιμη αλλοίωση** των ευαγγελίων. Ο Κέλσος αναφέρει: «Ορισμένοι πιστοί, λες και είναι μεθυσμένοι, φθάνουν να αντικρούουν τους εαυτούς τους και **αλλάζουν το πρωτότυπο κείμενο του Ευαγγελίου τρείς ή τέσσερις ή περισσότερες φορές και αλλάζουν τον χαρακτήρα του ώστε να έχουν τη δυνατότητα να μην αντιμετωπίσουν δυσκολίες ενώπιον της κριτικής**». Ο Ωριγένης, παρότι το αρνείται όταν προσπαθεί να αντικρούσει τον Κέλσο (μετά το θάνατο του δεύτερου), ωστόσο το παραδέχεται σε άλλο έργο του. «Οι διαφορές μεταξύ των χειρογράφων είναι **μεγάλες**, είτε εξαιτίας της αμέλειας κάποιων αντιγραφέων, είτε λόγω της διεστραμμένης απερισκεψίας κάποιων άλλων. Είτε αμελούν να ελέγξουν αυτό που αντέγραψαν, είτε καθώς ελέγχουν, **κάνουν προσθήκες ή αφαιρέσεις, όπου τους αρέσει**» (Παρατίθενται στο βιβλίο του Ehrman Bart «**Παραφράζοντας τα λόγια του Ιησού**», σ. 75-76). Σε αυτά, ας προστεθεί και η μαρτυρία του Πορφύριου, ο οποίος στην κριτική του (από τα λιγοστά αποσπάσματα που έχουν διασωθεί-τα 15 βιβλία του κάηκαν ως «βλάσφημα» με διαταγή του Θεοδοσίου του Β΄ και του Βαλεντινιανού το 448), πολλές φορές αναφέρεται στις αντιφάσεις των ευαγγελίων. «**Οι ευαγγελιστές επινόησαν, δεν εξιστόρησαν, τα γεγονότα που αφορούν τον Ιησού. Πραγματικά, ο καθένας τους, ιδίως σχετικά με τα πάθη, δίνει μια εκδοχή που δεν συμφωνεί αλλά αντιφάσκει προς αυτές των άλλων**» (Απόσπασμα 15).

Η σύγχρονη έρευνα επιβεβαιώνει τους αρχαίους αυτούς ισχυρισμούς. Αναφέρει ο παγκοσμίως διακεκριμένος ειδικός ερευνητής-επιστήμονας της χειρόγραφης παράδοσης των κειμένων της Καινής Διαθήκης και πρόεδρος του τμήματος θρησκευτικών σπουδών του πανεπιστημίου της Νότιας Καρολίνας, Ehrman Bart: «Οι πρόσφατες μελέτες φανερώνουν ότι οι αποδείξεις από τα σωζόμενα χειρόγραφα δείχνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση. **Οι αντιγραφείς που σχετίζονταν με την ορθόδοξη παράδοση άλλαζαν πολύ συχνά τα κείμενά τους, ορισμένες φορές για να ελαχιστοποιήσουν τις πιθανότητες της**

“λανθασμένης χρήσης” τους από τους χριστιανούς που πίστευαν σε λανθασμένες πεποιθήσεις, και ορισμένες φορές, **για να τα προσαρμόσουν περισσότερο στα δόγματα που υιοθετούσαν οι χριστιανοί που είχαν παρόμοιες με αυτούς πεποιθήσεις»** (**«Παραφράζοντας τα λόγια του Ιησού», σ. 77**).

Σε άλλο σημείο αναφέρεται: **«Υπάρχουν ορισμένα σημεία όπου δεν γνωρίζουμε καν ποιο ήταν το πρωτότυπο κείμενο, σημεία, για παράδειγμα, για τα οποία ιδιαίτερα ευφυείς και εντυπωσιακά μορφωμένοι κριτικοί κειμένου συνεχίζουν να διαφωνούν. Πλήθος ειδικών- για τους λόγους που είδαμε στο κεφάλαιο 2- έπαψαν ακόμα και να σκέπτονται ότι έχει νόημα να μιλά κάποιος για το “πρωτότυπο” κείμενο»** (**ο. π. σ. 276**).

ε) Σύμφωνα με τον ίδιο καθηγητή, την πρώτη εποχή κυκλοφορούσαν ήδη πολλά ευαγγέλια, παράλληλα με τα τέσσερα που γνωρίζουμε σήμερα. «Οι χριστιανοί, φυσικά, ενδιαφέρονταν να μάθουν περισσότερα για τη ζωή, τη διδασκαλία, τον θάνατο και την ανάσταση του Κυρίου τους. Και έτσι, **συντάχθηκαν πολλά ευαγγέλια**, τα οποία κατέγραφαν τις παραδόσεις που σχετίζονται με τη ζωή του Ιησού. **Τέσσερα από αυτά τα ευαγγέλια άρχισαν να χρησιμοποιούνται ευρύτερα.** [...] Το γνωρίζουμε αυτό, για παράδειγμα, από το ευαγγέλιο του Λουκά, ο συγγραφέας του οποίου αναφέρει ότι γράφοντας τη διήγησή του **συμβουλευθήκε πολλούς που προηγήθηκαν**, τα κείμενα των οποίων, προφανώς, δεν σώζονται πλέον» (**ο. π. σ. 40-41**).

στ) Οι διαφορετικές εκδοχές είναι απολύτως λογικό να προκύπτουν, εφόσον οι χριστιανοί συγγραφείς των ευαγγελίων, καταγράφουν ιστορίες που άκουσαν ή κυκλοφορούσαν στις κοινότητες. Από αυτές, άλλες τις βελτίωναν και άλλες τις άλλαζαν τελείως. Άλλες τις κατασκεύαζαν εκ του μηδενός, όπως η ιστορία με την επ’ αυτοφώρω μοιχαλίδα. Οι ιστορίες μετασηματίστηκαν κατά την διάρκεια των δεκαετιών, πριν καταγραφούν. Για παράδειγμα, μία βελτίωση είναι η απόδοση κινήτρου στον Ιούδα για την προδοσία, που γίνεται από τον συγγραφέα του «Κατά Ματθαίον», ο οποίος έχει ως βάση του το γραπτό του «Μάρκου». Συγκρίνετε το «Κατά Μάρκον» (14: 10-11), όπου ο Ιούδας πάει στους αρχιερείς να παραδώσει τον Ιησού, χωρίς να είναι το κίνητρο τα χρήματα, καθώς οι ίδιοι του τα υπόσχονται, με το «Κατά Ματθαίον» (26: 14-16), όπου το κίνητρο είναι τα χρήματα, καθώς ο Ιούδας τα ζητά για τους κάνει την δουλειά. Γενικότερα, μεταξύ των τριών συνοπτικών, υπάρχει εξάρτηση. Αυτό όμως δεν διασφαλίζει την εγγύηση όσων αναφέρουν, όπως νομίζουν οι σύγχρονοι απολογητές. Μάλιστα, επειδή υπάρχει αυτή η εξάρτηση στα γραπτά τους, είναι πιο εύκολο να εντοπίσουμε αυτές τις

«βελτιώσεις». Στο ίδιο βιβλίο, ο καθηγητής αφού δίνει αρκετά παραδείγματα, καταλήγει στα εξής: «*Το θέμα είναι ότι ο Λουκάς άλλαξε την παράδοση που κληρονόμησε. Οι αναγνώστες ερμηνεύουν εντελώς λανθασμένα τον Λουκά όταν δεν συνειδητοποιούν αυτό -όπως συμβαίνει, για παράδειγμα να υποθέτουν ότι ο Μάρκος και ο Λουκάς λένε, πράγματι, το ίδιο πράγμα για τον Ιησού. Αν δεν λένε το ίδιο πράγμα, τότε δεν είναι σωστό να υποθέτουμε ότι το κάνουν -για παράδειγμα, παίρνοντας όσα λέει ο Μάρκος, και παίρνοντας όσα λέει ο Λουκάς, κατόπιν παίρνοντας όσα λένε ο Ματθαίος και ο Ιωάννης και αναμειγνύοντάς τα όλα μεταξύ τους, οπότε ο Ιησούς λέει και κάνει όλα όσα αναφέρει καθένας εκ των συγγραφέων των ευαγγελίων. [...] **Όποιος το κάνει αυτό δεν διαβάζει τα ίδια τα ευαγγέλια- φτιάχνει ένα νέο ευαγγέλιο που αποτελείται από τα τέσσερα της Καινής Διαθήκης, ένα νέο Ευαγγέλιο που δεν μοιάζει με κανένα εξ αυτών που έφθασαν στα χέρια μας**» (ο. π. σ. 282). Επίσης, «Όταν ο Λουκάς ετοίμαζε το ευαγγέλιό του και χρησιμοποιούσε τον Μάρκο ως πηγή του, δεν είχε πρόθεση απλώς να αντιγράψει τον Μάρκο για τις επόμενες γενιές. Σχεδίαζε να αλλάξει τον Μάρκο βάσει άλλων παραδόσεων που είχε διαβάσει και ακούσει για τον Ιησού» (ο. π. σ. 283).*

Το συμπέρασμα λοιπόν από τα ανωτέρω, είναι ότι τα ευαγγέλια δεν είναι σύγχρονα αυτών που καταγράφουν, δεν είναι γραμμένα από τα πρόσωπα που τους τα απέδωσαν πολύ μετά, το περιεχόμενο του κειμένου που είχαν τότε με αυτό που έχουν σήμερα διαφέρει, κυκλοφορούσαν πολλά ευαγγέλια, και η σχέση εξάρτησης αποδεικνύει ότι τελικά οι ίδιοι οι ανώνυμοι χριστιανοί συγγραφείς των ευαγγελίων προσπαθούσαν να τα βελτιώσουν αλλάζοντάς τα σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους, και έτσι δημιούργησαν τις διαφορετικές εκδοχές.

Ο χαρακτήρας των τεσσάρων ευαγγελίων

Τα ευαγγέλια δεν αποτελούν ιστοριογραφία. Ο σκοπός που γράφτηκαν ήταν **κυρίως** για κατήχηση, άρα θρησκευτικός και θεολογικός. Αυτό το καταλαβαίνουμε από την ίδια την ανάγνωση των ευαγγελίων. Αυτό σημαίνει ότι γράφονται με σκοπό να στηρίξουν **στην πίστη** τους ακολούθους. Οι ισχυρισμοί των κειμένων αυτών είναι κατά βάση θεολογικής χροιάς, και λιγότερο ιστορικοί. Για αυτό, **δεν** δίνουν πολλά ιστορικά στοιχεία, και οπότε το κάνουν, το κάνουν έμμεσα και με ανακρίβειες. Για παράδειγμα, ποτέ δεν έγινε παν -ρωμαϊκή απογραφή, στα χρόνια της ηγεμονίας του Κυρήνιου στην Συρία. Έγινε μόνο στην Συρία.

Μάλιστα, έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Και εκεί ακριβώς είναι το θέμα μας.

Δεν μας ενδιαφέρει η θεολογία, αλλά η ιστορικότητα όσων παρουσιάζονται.

Εντύπωση μου έκανε αυτό που γράφει ο Φλορόφσκι, ότι «η ενσάρκωσις, η ανάστασις, η ανάληψις είναι ασφαλώς ιστορικά γεγονότα, **όχι όμως με την ίδια έννοια και με την ίδια μορφή, που έχουν τα συμβάντα της καθημερινής μας ζωής. Αλλά παρά τούτα δεν είναι λιγότερο ιστορικά, ούτε λιγότερο πραγματικά. Δεν είναι δυνατό βέβαια να επιβεβαιωθούν πλήρως παρά μόνο δια της πίστεως**» (Θέματα ορθόδοξου θεολογίας, σ. 50).

Είναι ιστορικά μεν, αλλά η πλήρης επιβεβαίωση έρχεται με την πίστη. Άνευ πίστεως, ο άνθρωπος παραμένει στην σφαίρα της αβεβαιότητας. Γιατί άραγε να μην επιβεβαιώνονται (και) με την γνώση ή με την ιστορία; Διότι, η ενσάρκωση, η ανάσταση, η ανάληψη, είναι θεολογικοί ισχυρισμοί. Δεν προσεγγίζονται ιστορικώς. Και οι ορθόδοξοι θεολόγοι, ειδικά όσοι ακολουθούν την «πατερική γραμμή», συχνά συμπλέκουν την θεολογική προσέγγιση με την ιστορική.

Ένα παράδειγμα, για να γίνω περισσότερο κατανοητός. Η γέννηση του Ιησού (η ενανθρώπιση του Θείου Λόγου, κατά την θεολογική γλώσσα), είναι κοινή στα ευαγγέλια. Δεν είναι επί του παρόντος να αναλυθεί η διαφορετική θεολογία ως προς την γέννηση ανάμεσα στους ευαγγελιστές, οπότε το αφήνω στην άκρη. Αλλά τι γίνεται από ιστορικής απόψεως; Το κατά Ματθαίον και το «Κατά Λουκάν», διαφωνούν. Ο «Ματθαίος» τοποθετεί την γέννηση του Ιησού δύο χρόνια πριν τον θάνατο του Ηρώδη (άρα περίπου στο 6 π.Χ., βάσει της χριστιανικής χρονολόγησης), και ο «Λουκάς» στην ηγεμονία της Συρίας υπό του Κυρηνίου (άρα περίπου το 7 μ.Χ., βάσει της χριστιανικής χρονολογήσεως).

Αλλά και στο θέμα του θανάτου του Ιησού (το λεγόμενο «Θείο Πάθος»), ως έννοια θεολογική υπάρχει στους ευαγγελιστές. Ιστορικά όμως, υπάρχει διαφωνία μεταξύ συνοπτικών και «Ιωάννη». Στους μεν, πεθαίνει αφού έφαγε το Πασχαλινό δείπνο, στο «Κατά Ιωάννην» πριν φάει. Δηλαδή, στους συνοπτικούς η Παρασκευή είναι 15 Νισάν και στο «Κατά Ιωάννην» είναι 14 Νισάν, άρα έχουμε αναφορά σε δύο διαφορετικές χρονιές. Τόσο η χρονολόγηση της γεννήσεως όσο και του θανάτου του πρωταγωνιστή των ευαγγελίων, μόνο ως λεπτομέρεια δεν μπορεί να χαρακτηριστεί.

Πολυμορφικός Χριστιανισμός

Τελειώνοντας αυτά τα εισαγωγικά βασικά στοιχεία περί των ευαγγελίων, θα ήταν μεγάλη παράληψη αν δεν έδινα το γενικότερο πλαίσιο του χριστιανικού κόσμου,

εντός του οποίου κυκλοφορούσαν, όχι μόνο αυτά αλλά πολλά κείμενα ακόμα. Ο Χριστιανισμός, στις μετέπειτα δεκαετίες, άρχισε να αναπτύσσεται παράλληλα με πολλές διαφορετικές μορφές. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε το γιατί, αρκεί να δούμε τι συμβαίνει στην εποχή μας. Η ανακάλυψη και η μελέτη των καλώς κρυμμένων κειμένων στην έρημο του Ναγκ Χαμαντί, αποκαλύπτει νέα πράγματα για το ξεκίνημα της χριστιανικής κινήσεως και των πολλών μορφών της. Και αυτό έχει αποδειχτεί μέσα από την επιστημονική έρευνα. Η Elaine Pagels (δόκτωρ του Χάρβαρντ με ειδικότητα στην ιστορία και στις κλασικές σπουδές), στο βραβευμένο βιβλίο της **«Τα Γνωστικά ευαγγέλια»**, υποστηρίζει ότι **«διαφορετικές μορφές Χριστιανισμού άνθισαν τα πρώτα χρόνια του χριστιανικού κινήματος**. Εκατοντάδες αντίπαλοι δάσκαλοι διακήρυσσαν πως πρέσβευαν το αληθινό δόγμα του Χριστού και αλληλοαποκηρύττονταν ως απατεώνες» (σ. 54). Οι ερευνητές μέχρι την ανακάλυψη αυτών των κειμένων, είχαν τις ενδείξεις. Όμως, μετά την ανακάλυψη και την μελέτη, έχουν πλέον αποδείξεις. **«Τα ευρήματα του Ναγκ Χαμαντί έφεραν στην επιφάνεια θεμελιώδη ζητήματα**. Υποστηρίζουν ότι ο Χριστιανισμός, ενδεχομένως, να είχε κινηθεί προς εντελώς διαφορετικές κατευθύνσεις -ή ότι ο Χριστιανισμός, όπως τον γνωρίζουμε, να μην είχε επιβιώσει καθόλου» (ο. π. σ. 227). Όμως, «τα κείμενα του Νάγκ Χαμαντί, και άλλα παρόμοια, που κυκλοφορούσαν **στις αρχές της χριστιανικής εποχής**, αποκηρύχθηκαν ως αιρετικά από τους ορθόδοξους χριστιανούς στα μέσα του δευτέρου αιώνα. Γνωρίζουμε από καιρό πως πολλοί από τους πρώτους οπαδούς του Χριστού είχαν καταδικαστεί από άλλους χριστιανούς ως αιρετικοί, ωστόσο, σχεδόν όλα όσα γνωρίζαμε γι' αυτούς προέρχονταν από όσα έγραφαν οι αντίπαλοί τους καταφερόμενοι εναντίον τους» (ο. π. σ. 21). Στην πραγματικότητα, όλα όσα προβάλλουν οι σύγχρονοι απολογητές ως «γνήσιο» Χριστιανισμό, «γνήσια» πίστη, «[...] αντιπροσωπεύει μόνο **μία μικρή συλλογή συγκεκριμένων πηγών**, επιλεγμένων ανάμεσα σε δεκάδες» (ο. π. σ. 43).

Γιατί είναι παραπλανητική η εναρμόνιση των ευαγγελίων

Έχοντας όλα τα παραπάνω κατά νου, μπορούμε εύκολα να απαντήσουμε το γιατί.

1. Τα ευαγγέλια **δεν** γράφτηκαν ως μέρος κάποιου εναρμονισμένου συνόλου. Ακόμα και ο κανόνας στον οποίο εντάχθηκαν πολύ αργότερα, δεν αποτελείται από βιβλία άνευ αντιφάσεων.
2. Οι συγγραφείς τους **δεν** είναι αυτόπτες των όσων καταγράφουν.
3. Οι συγγραφείς είναι **διαφορετικοί**, με διαφορετικές νοοτροπίες, ακόμη και με

διαφορετικές θεολογικές απόψεις.

4. Η σύγχρονη έρευνα δείχνει ότι οι συγγραφείς προσπάθησαν να «βελτιώσουν» τις ιστορίες με βάση το δικό του σκεπτικό ο καθένας, **με αποτέλεσμα τις διαφορετικές εκδοχές**. Συνεπώς, η σχέση αλληλοεξάρτησης των κειμένων των τριών συνοπτικών, δεν εξυπηρετεί την εναρμόνιση των αφηγήσεων όπως θα ήθελαν οι σύγχρονοι απολογητές. Μάλλον το αντίθετο δείχνει, είτε επεξεργάζονται την ίδια ιστορία, είτε διαφορετικές.

5. Οι συγγραφείς απευθύνονται σε **διαφορετικές** κοινότητες, το δε «Κατά Λουκάν» απευθύνεται σε μεμονωμένο πρόσωπο, για την θρησκευτική του κατήχηση. Ως εκ τούτου, αν και δεν αποτελούν «ιστοριογραφία», αυτά που αφηγούνται (όσα κρίνει ο έκαστος συγγραφέας) είναι ολοκληρωμένα χωρίς να έχουν ανάγκη συμπλήρωσης.

6. Επιπλέον, γράφονται σε **διαφορετικές** εποχές. Οι συγγραφείς τους, δεν είχαν κανέναν λόγο να καταγράψουν αυτό που θεωρούν σημαντικό, δίνοντας όμως ελλιπείς πληροφορίες. Άλλο πράγμα είναι αυτό, και άλλο η παράλειψη. Η παράλειψη κάποιων περιστατικών δικαιολογείται, όχι όμως πάντα (παραπάνω κάναμε λόγο για το περιστατικό της «μεταμορφώσεως» που καταγράφεται μόνο από τους μη αυτόπτες, ενώ ο «αυτόπτης» δεν κάνει μνεία). Παρ' όλα αυτά, τουλάχιστον ένας συγγραφέας, υποστηρίζει ρητά ότι τα γράφει όλα. Είναι ο συγγραφέας του κατά Λουκάν, και το αναφέρει τόσο στο ευαγγέλιο όσο και στις «Πράξεις των Αποστόλων». Στο προοίμιο του κατά Λουκάν, ο συγγραφέας απευθυνόμενος σε κάποιον Θεόφιλο, του γράφει: «Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου **ἔδοξεν κάμοι παρηκολουθηκῶτι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι** κράτιστε Θεόφιλε **ἵνα ἐπίγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν**» (1:1-4). Δηλαδή, θα του γράψει τα πάντα και με ακρίβεια, για να έχει επίγνωση της πραγματικότητας ὅσων κατηχήθηκε ο Θεόφιλος. Στις «Πράξεις», αναφέρει πάλι στο προοίμιο: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην **περὶ πάντων** ὧ Θεόφιλε **ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν**» (1: 1). Ο πρώτος λόγος, είναι το πρώτο βιβλίο που του έστειλε, το ευαγγέλιο. Αν ο Λουκάς ισχυρίζεται ότι περιλαμβάνει τα πάντα στο ευαγγέλιό του, και μάλιστα με ακρίβεια, άρα δεν έχει ανάγκη συμπλήρωσης ή εναρμόνισης.

7. Η εναρμόνιση προϋποθέτει ότι τα εναρμονιζόμενα μέρη ολοκληρώνουν μια

εικόνα. Όταν όμως έχουμε διαφορετικές εκδοχές, δεν μπορούμε να μιλάμε για εναρμόνιση. Για παράδειγμα, **το πρώτο ευαγγέλιο**, το «Κατά Μάρκον», αρχίζει ως εξής: «**Ἀρχὴ** τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ» (1: 1). Και η αρχή των διηγήσεων τοποθετείται από την βάπτιση στον Ιορδάνη υπό του Ιωάννου του Βαπτιστού. Δεν θα έπρεπε να αναφερθεί στην γέννηση από την παρθένο; Το παραλείπει. Δεν είναι σπουδαίο; Ο συγγραφέας όμως είναι ξεκάθαρος, ότι ξεκινά **από την αρχή**. Σαν να μην υπάρχει κάτι άξιο αναφοράς για την γέννηση και για τα γεγονότα περί της γεννήσεως. Δεν είναι σημαντικό πρόσωπο η Θεοτόκος; Δεν είναι σημαντικός ο προστάτης της, ο Ιωσήφ; Δεν είναι σημαντικό γεγονός η σφαγή των νηπίων;

Όλα αυτά που γράψαμε, θα φανούν καθαρά στην πράξη, όταν θα εξετάσουμε τι λένε τα τέσσερα ευαγγέλια για το ίδιο γεγονός, και πως γίνεται η αλλοίωση στα επί μέρους ευαγγέλια, όταν επιχειρήσουμε να τα εναρμονίσουμε, κατά την τακτική των σύγχρονων απολογητών. Επίσης, θα κάνουμε συγκρίσεις με τον Παύλο, ο οποίος προηγείται των ευαγγελίων χρονολογικά, και θεωρείται ως ο πρώτος χριστιανός συγγραφέας του οποίου διαθέτουμε γραπτά. Θα τα δούμε όμως, στο δεύτερο μέρος.

Διομήδης

Πηγές

1. Αγία Γραφή.
2. «Έλεγχος και ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως», Ειρηναίος της Λυών, ΒΕΠΕΣ τ. 5.
3. «Παραφράζοντας τα λόγια του Ιησού», Ehrman Bart, εκδόσεις Ενάλιος.
4. «Θέματα Ορθοδόξου θεολογίας», Γ. Φλορόφσκι, εκδόσεις Άρτος Ζωής.
5. «Τα Γνωστικά Ευαγγέλια», Elaine Pagels, εκδόσεις Ενάλιος.
6. «Κατά Χριστιανών», Πορφύριος, εκδόσεις Κάκτος.